

tokov, je s svojo avtoriteto in znanjem tudi med šolniki užival brezprizivno zaupanje in spoštovanje. S tem je več kot nazorno pokazal kako nujna in potrebna je tesna vez med vrhunskimi strokovnjaki in uporabniki tega znanja na različnih šolskih ravneh. Njegovi učbeniki so zato pomenili tudi duhovno vez med avtorjem in njegovimi nekdanjimi študenti, učitelji v šolah. A najljubši so mu bili neposredni stiki z njimi.

Šolnike je opozarjal tudi na časopisne članke, da bi pri pouku čim lažje dosegali učinek aktualnosti in problemskosti učne snovi. Pravo vlogo in mesto šolske geografije je znal zagovarjati tudi v javnosti. Iz njegovega radijskega intervjuja, ki smo ga nekoč že citirali, povzemamo, da je Ilesiču bilo veliko do moderne aktualne šolske geografije, ki jo je branil pred zastarelim pojmovanjem o njeni izključno opisovalni in faktografski vlogi. *»Tudi v šoli je mogoče proučevati zakonitosti medsebojnih vzorčnih in funkcijskih zvez med različnimi pojavi in procesi, ki ustvarjajo pokrajine. Samo z vsestransko, kompleksno in razmišljajočo geografsko izobrazbo bo mladina sposobna razumeti prostor in pokrajino, in pomagati pri njenem praktičnem urejanju«.*

Ilesičev jezik v učbenikih je bil enostaven, jasen, sočen in razumljiv. Ker je svoje znanje črpal iz tuje literature in iz lastnih izkušenj, je bilo njegovim poznejšim naslednikom zelo težko dosegati enako kvaliteto in strokovno zanesljivost vsebine. Tako smo še nedavno slišali posamične učiteljske vzklrike: *»Dajte nam Ilesičeve učbenike...«.*

Lik profesorja Ilesiča naj dopolnijo še naslednja pričevanja. Na študentskih strokovnih ekskurzijah je imel navado vzpodbujati udeležence z besedami, da *»se pokrajino učimo z nogami«.* Študenti, ki jim je bilo to namenjeno, so ga začudeno pogledali, zato je nadaljeval: *»Če hodimo, čutimo pokrajino že pod nogami in jo s tem mnogo bolje spoznamo kot iz hitro vozečega avtomobila...«.* Hudomušno nas je tudi opozarjal, da mora biti vsak dober geograf tudi dober poznavalec slovenskih vin. Na koncu skoraj vsake ekskurzije je bil pred odhodom vlaka skoraj obvezen postanek v gostilni. Kako tudi ne, saj je to bil takrat edini način prevoza od cilja ekskurzije proti domu.

Profesor Ilesič je bil velik ljubitelj športa, zlasti nogometa. Pomembnejše nogometne tekme so tu in tam pomenile tudi kakšno predavanje manj. Za profesorja je bilo spraševanje študentov – športnikov bolj naporno in mučno kot njim samim. Študent, državni reprezentant v dviganju uteži, pride na izpit iz matematične geografije. Profesor mu zastavi vprašanje: Gauss-Krügerjeva projekcija. Študent razmišlja in razmišlja in nazadnje izdavi: Merkatorjeva projekcija. Ilesič ponovi vprašanje: Gauss-Krügerjeva projekcija! Študent odgovori: Merkatorjeva projekcija. Ilesič še enkrat ponovi, a bolj odločno: Gauss-Krügerjeva projekcija! Študent pa spet: Merkatorjeva projekcija. Ilesič se nato vda in reče: pa naj bo Merkatorjeva projekcija!

Ilesiča ni bilo treba slepo posnemati, vsakomur je omogočil razvijanje lastnih zamisli, idej in interesov. A bil je v svojih pogledih vztrajen in dosleden, ni pa jih nikomur vsiljeval ali zahteval pokorščine. Bil je preprosto učitelj, vzgojitelj, mentor in vzornik v pravem in najzlahtnejšem pomenu te besede. Imeti takega vzornika pomeni imeti neminljiv navdih.

Literatura:

Kunaver, J. 1996: Didaktični opus profesorja Svetozarja Ilesiča in njegov pomen za razvoj slovenske šolske geografije. Geografija v šoli 5/2. Ljubljana.

Jurij Kunaver

Prispevek Petra Habiča k poznavanju hidrologije krasa

Ljubljana, Zemljepisni muzej Slovenije, 18. 2. 1999

Peter Habič je objavil prek 120 znanstvenih in strokovnih prispevkov. Med njimi jih je prek 50 s pretežno ali vsaj deloma hidrografske ali hidrološke vsebine, tako da jih lahko štejem kot prispevke, ki obravnavajo (tudi) hidrologijo krasa.

Naj skušam na kratko označiti, kaj je Petra Habiča privedlo do tega, da se je začel ukvarjati s hidrologijo krasa. Prvo je to, da je bil doma z Vrhnike. Povezavo Vrhnčanov z Ljubljano večkrat v šali

omenja prof. France Habe, tudi vrhniški rojak, češ, da na Vrhnikih otrok ne prinašajo štokrke, ampak priplavajo po Ljubljani. Iz literature je znana tudi »enajsta šola pod mostom«. Kar se je pa Vrhničanov resneje zanimalo za kras, spomnimo se tudi pokojnega Ivana Michlerja, je bilo za vse v ospredju vprašanje podzemeljskega toka Ljubljane med Planinskim poljem in njenimi izviri na Vrhnikih. Ko se je P. Habič kot študent priključil jamarjem, je začel sam odkrivati skrivnosti podzemeljske Ljubljane, pod vodstvom I. Michlerja in P. Kunavra. Med študijem geografije se je, tudi na Melikovo pobudo, odločil za kras, posebej sta ga veselili geomorfologija krasa in speleologija. Toda še preden je dobil delovno mesto na Inštitutu za raziskovanje krasa SAZU, je P. Habič leta 1961, kot inštitutski zunanji sodelavec, pomagal pri hidroloških raziskavah jame Skakavac v Bosni blizu Foče, iz katere je bila napeljana voda za oskrbo rudarskega naselja Miljevina (Gospodarič in Habič 1963). To je bilo potrdilo, da se tudi akademski inštituti lahko oziroma morajo ukvarjati z gospodarskimi in drugimi vsakdanjimi vprašanji, kar je bilo za tista leta težje sprejemljivo.

V dolgih letih dela na inštitutu se je Habič pogosto ukvarjal z uporabnimi hidrološkimi raziskavami na krasu: za oskrbo z vodo Postojne (Habič 1968), Vrhnike (Habič 1976), Črnega vrha, Goriške (posebej z izviri Mrzleka) (Habič 1982), Posočja in Bele krajine (iskanje novih vodnih virov po uničenju izvira Krupe) (Habič 1990, 1992). V zvezi z odvajanjem odplak, z onesnaževanjem in varovanjem vodnih virov je preučeval okolico industrijske cone Godovič, Cerkniško polje, »vale« v Istri (Habič 1982), in Košansko dolino (Habič 1984). Včasih se je posebej ukvarjal tudi s posameznimi primeri, kot na primer izlitje nafte v Kačjih ridah (cesta Ljubljana–Postojna) in kurilnega olja v tovarni v Žumberku.

Praktičnih vprašanj ni mogoče reševati brez teoretične osnove in brez širšega regionalnega poznavanja. P. Habič se je posebej poglobil v sledilno tehniko kot najpomembnejšo metodo za ugotavljanje podzemeljskih vodnih zvez v krasu (Habič 1989, 1990). V zadnjih letih dela na inštitutu se je ukvarjal predvsem s hidrološko vlogo epikraške cone in njenimi hidrološkimi značilnostmi (Habič 1980, 1992). Z regionalnega vidika se je P. Habič posebej podrobno lotil preučevanja hidroloških razmer v porečju Ljubljane (Habič 1987), posebej še na Cerknškem polju, ko je bil konec šestdesetih let med koordinatorki velikega interdisciplinarnega projekta »Naravoslovne raziskave Cerknškega jezera« in kasneje med sodelavci oziroma ocenjevalci rezultatov triletnega poizkusa stalne ojezeritve Cerknškega jezera (Habič 1974; Gospodarič in Habič 1979).

Povsem naravno je, da sta bila Habičeva »uporabno« raziskovanje in raziskovanje v študijske namestitve tesno povezana. To najlepše osvetljuje primer njegove poglobitve v metodologijo oziroma tehniko sledenja podzemeljskih voda. Za oskrbo z vodo je bistvenega pomena varovanje vodnih virov, teh ni mogoče varovati, ne da bi poznali njihovo zaledje, za poznavanje zaledja je potrebno poznati podzemeljske vodne zveze, te pa najuspešneje ugotavljamo s sledilnimi metodami. Ravno sledenje je tudi dober primer, kako se je P. Habič poglobil v preučevanje tehnike in metod ter celotne panoge, ki je bila sicer daleč od njegovega prvega zanimanja in njegove usmeritve v kraško geomorfologijo. Ko se je začel zanimati za sledenje kraških voda, so se s tem ukvarjali v drugih raziskovalnih organizacijah, na Hidrometeorološkem in na Geološkem zavodu. V prvi polovici sedemdesetih let je P. Habič uspel postati nosilec velikega mednarodnega projekta raziskav za pripravo 3. mednarodnega simpozija o sledenju voda. Te raziskave so potekale v zaledju izvirov Ljubljane (med Cerknškim poljem in Vrhniko) in v njihovem okviru je bil opravljen do tedaj največji kombinirani sledilni poizkus v Sloveniji, katerega rezultat so bila številna nova spoznanja o kraški hidrologiji med Cerknškim jezerom in Ljubljanskim barjem, objavljena v samostojni knjigi, katere sourednik je bil tudi P. Habič (1976). Obsežne sledilne raziskave je zastavil tudi v zvezi z iskanjem rezervnih vodnih virov za oskrbo Bele krajine, ko je bil zaradi onesnaženja s PCB-ji onesposobljen najpomembnejši vir – kraški izvir Krupe. P. Habič je tesno sodeloval z mednarodno »Association of Tracer hydrology« in pri njenih raziskovalnih projektih, med drugim je raziskoval vodne jame in podzemeljske vodne zveze na kraških poljih osrednjega Peloponeza, in bil med letoma 1992 in 1997 celo predsednik te ugledne mednarodne strokovne skupine.

P. Habič je uspešno združeval teoretična spoznanja s svojim odličnim poznavanjem slovenskega krasa, še posebej njegovega podzemlja, z izsledki terenskih raziskav – sledenj. To najlepše dokazujejo primeri njegovih predvidevanj, ki so bila kasneje potrjena s sledenji:

- da voda, ki napaja izvire Mrzleka pri Gorici, teče pod strugo Soče in izvira tudi na njenem zahodnem bregu (Habič 1982);
- da voda iz požiralnikov v strugi Pivke pod krajem Pivka teče neposredno v izvire v Malnih (Habič 1987);
- da voda, ki ponika v strugi Stržena (pritok Pivke) v Rakitniku pri Postojni, teče pod zemljo v izvire Vipave (Habič 1989).

Seveda pa P. Habič svojih spoznanj ni obdržal zase (saj potem zanje ne bi niti vedeli!), ampak jih je objavljaj, zelo veliko v inštitutskem krasoslovnem zborniku *Acta carsologica*, pri katerem je bil dolgoletni član uredniškega odbora oziroma je bil njegov urednik. Pogosto je svoja spoznanja objavljaj v sklopu širše obravnave nekega problema, pojava ali ozemlja ali jih uporabljaj za širše strokovne sklepe. Tako je v okviru objav s hidrološko vsebino obravnaval oziroma pisal v zvezi z našeto tematiko o:

- hidroloških problemih severozahodnega dinarskega krasa (Habič 1972);
- vodnih sifonih (Habič 1972);
- krasu v porečju Ljublanice (Habič 1966; Gospodarič, Habe in Habič 1970; Habič 1975; Habič 1987; Habič 1989);
- hidrografske členitvi slovenskega krasa (Habič 1969, 1982);
- vplivu tektonike na pretakanje podzemeljskih voda (Habič 1982);
- udorih in kraški hidrografiji (Habič 1963; Habič 1984);
- vodni gladini v notranjskem in primorskem krasu (Habič 1984);
- kraški bifurkaciji (Habič 1987);
- hidrografskih značilnostih Notranjske (Habič 1987).

Najtežje je vprašanje, kakšna je »odmevnost« Habičevega raziskovalnega dela oziroma njegovih objav v domačih in tujih strokovnih krogih. To običajno ocenjujemo na podlagi »citiranosti« objavljenih del. Ker slovenska strokovna literatura (še) ni ustrezno obdelana, gre pri moji oceni odmevnosti v domači strokovni srenji res bolj za osebno »oceno«, sicer podprto s citati, pri čemer pa se dobro zavedam, da podatki, ki jih imam na voljo, nikakor niso popolni. Ker P. Habič ni objavil nobenega »teoretičnega« hidrološkega prispevka, je težko oceniti, v kolikšni meri so drugi avtorji uporabili podatke, v kolikšni pa sklepe in ugotovitve iz njegovih objav. Če strnem, lahko rečem, da so vzbudile pozornost predvsem njegove ugotovitve o podzemeljskih vodnih zvezah, o delovanju kraških izvirov, ponorov in o njihovi medsebojni količinski odvisnosti, o kraški hidrografiji sploh in o hidrološki delitvi krasa v Sloveniji na »pretočni« in »raztočni« kras.

Še težje je odgovoriti na vprašanje odmevnosti Habičevega dela v tujini. Na podlagi nepopolnih podatkov je mogoče sklepati, da tujih avtorjev ne zanimajo toliko naši, v konkretnem primeru Habičevi, sklepi ali splošna spoznanja, ampak predvsem posamezna dejstva in primeri iz narave, ki jih potem avtorji uporabljajo kot primere za podkrepitev lastnih trditev in teorij (Bonacci 1987; Choppy 1994; Cucchi s sodelavci 1989; Nicod 1983). Samo po sebi je umevno, da so v tujini citirani takorekoč izključno prispevki, objavljeni v tujem jeziku (angleščini) in pretežno iz »mednarodnih« (zborniki svetovnih kongresov, vodilne strokovne revije) publikacij.

Naj sklenem z ugotovitvijo, da je od okoli 50 Habičevih objav, ki govore o hidrologiji krasa, vsaj 5 citiranih v tehtnih tujih prispevkih, kar nikakor ni malo. Preden bomo lahko ustrezneje vrednotili Habičev prispevek k poznavanju kraške hidrologije, pa bo moralo preteči še precej časa.

Uporabljena literatura:

Bonacci, O. 1987: *Karst Hydrology with special Reference to the Dinaric Karst*. Springer Verlag (Berlin), X, 184 str.

Choppy, J. 1984: *Les sources intermittentes*. Mémoires du Spéléo-Club de Paris 19, 2–53.

Cucchi, F. 1989: *Il Carso Triestino: note geologiche e stratigrafiche*. International Journal of Speleology 18, 49–64. Soavtorji: N. Pugliese in F. Ulcigrai.

- Habič, P. 1963: Skakavac, hidrogeološka študija. *Acta carsologica* 3, 105–130. Soavtor: R. Gospodarič.
- Habič, P. 1963: Udorne vrtače, koliševke in podzemeljski tokovi. Tretji jugoslavenski speleološki kongres (Sarajevo), 125–129.
- Habič, P. 1966: Črni potok in Lekinka v sistemu podzemeljskega odtoka iz Pivške kotline. *Naše jame* 8, 12–32. Soavtor: R. Gospodarič.
- Habič, P. 1968: Javorniški podzemeljski tok in oskrba Postojne z vodo. *Naše jame* 10, 47–54.
- Habič, P. 1969: Hidrografska rajonizacija krasa v Sloveniji. *Krš Jugoslavije* (Zagreb) 6, 79–91.
- Habič, P. 1970: Orehovski kras in izvir Korentana. *Acta carsologica* 5, 95–108. Soavtorja: R. Gospodarič in F. Habe.
- Habič, P. 1972: Die hydrologische Problematik und die Erkundung der Zusammenhänge unterirdischer Wässer im Karst der Nordwest-Dinariden. *Geologisches Jahrbuch* (Hannover) C2, 213–226. Soavtor: R. Gospodarič.
- Habič, P. 1972: O vodnih sifonih v kraških jamah. *Naše jame* 14, 15–24.
- Habič, P. 1974: Tesnenje požiralnikov in presihanej Cerknškega jezera. *Acta carsologica* 6, 35–56.
- Habič, P. 1975: Pivka in njena kraška jezera. *Ljudje in kraji ob Pivki* 1, 41–50.
- Habič, P. 1976: Hidrogeološke značilnosti povodja Bele pri Vrhniki. *Acta carsologica* 7, 215–256.
- Habič, P. 1976: Underground Water Tracing, Investigations in Slovenia 1972–1974. *Postojna*, 309 str. (Urednika R. Gospodarič in P. Habič.)
- Habič, P. 1979: Kraški pojavi Cerknškega polja. *Acta carsologica* 8 (1978), 7–162.
- Habič, P. 1981: Preučevanje vertikalnega prenikanja vode na primerih Planinske in Postojnske jame. *Acta carsologica* 9 (1980), 129–148. Soavtor: J. Kogovšek.
- Habič, P. 1982: Kraški izvir Mrzlek, njegovo zaledje in varovalno območje. *Acta carsologica* 10 (1981), 45–73
- Habič, P. 1982: The hydrogeological differentiation of karst areas in Slovenia. *Geographica Iugoslavica* 3, 52–59.
- Habič, P. 1982: Vpliv tektonike na pretakanje vode v krasu. *Naš krš* (Sarajevo) 6, 37–46.
- Habič, P. 1983: Movraška in Smokavska vala ter Jama pod Krogom. *Acta carsologica* 11 (1982), 77–97. Soavtorji: R. Gospodarič, A. Mihevc, F. Šušteršič.
- Habič, P. 1984: Kraške in hidrološke značilnosti Košanske doline in njen prispevek k onesnaženosti Notranjske Reke. *Acta carsologica* 12 (1983), 67–89. Soavtorja: R. Gospodarič, J. Kogovšek.
- Habič, P. 1984: Nenadni udori in hidrografska funkcija podorov v krasu. *Naš krš* (Sarajevo) 10, 95–103.
- Habič, P. 1985: Vodna gladina v Notranjskem in Primorskem krasu. *Acta carsologica* 13 (1984), 37–78.
- Habič, P. 1987: Hidrogeografske značilnosti Notranjske. *Notranjska, Zbornik 14. zborovanja slovenskih geografov*, 131–144.
- Habič, P. 1987: Ljubljana river Basin. *Man's Impact in Dinaric Karst, Guide-book*, 12–20.
- Habič, P. 1987: Ponorna jama Golobina na Loškem polju. *Acta carsologica* 16, 37–49.
- Habič, P. 1987: Sledilni poskus na kraškem razvodju med Idrijco, Vipavo in Ljubljano. *Acta carsologica* 16, 107–119.
- Habič, P. 1987: The Problematics of Karst Water Use and Protection on the Example of Unica near Postojna. *Karst and Man, Proceedings of the International Symposium on Human Influence in Karst*, 7–18.
- Habič, P. 1989: Kraška bifurkacija Pivke na jadransko-črnorskem razvodju. *Acta carsologica* 18, 235–264.
- Habič, P. 1989: Rakov Škocjan Karst Valley. *International Journal of Speleology* (Trieste) 18, 1–2, 43–48. Soavtor: R. Gospodarič.
- Habič, P. 1989: Sledenje kraških voda v Sloveniji. *Zgodovinski pregled in raziskave po letu 1965. Geografski vestnik* 61, 3–20.
- Habič, P. 1990: Izviri Dobličice in njihovo širše kraško zaledje. *Acta carsologica* 19, 7–100. Soavtorji: J. Kogovšek, M. Bricelj, M. Zupan.

- Habič, P. 1990: Spoznavanje skritega krasa s sledenjem voda. Naš krš (Sarajevo) 17, 28–29, 77–84.
- Habič, P. 1992: Sledenje voda v kraškem zaledju Krupe v JV Sloveniji. Acta carsologica, 21, 37–76. Soavtor: J. Kogovšek.
- Habič, P. 1992: Tracing of Percolating and Base Flow in Karst. Tracer Hydrology, Proceedings of the 6th International Symposium on Water Tracing (Rotterdam), 213–219.
- Nicod, J. 1983: Nouvelles recherches géomorphologiques sur les karst méditerranéens. Karstologia 1, 33–38. Andrej Kranjc

Sedemdeset letnikov Geografskega vestnika in njegov prvi urednik dr. Valter Bohinec

Ljubljana, Zemljepisni muzej Slovenije, 16. 3. 1999

Sedemdeseti letnik Geografskega vestnika, katerega vsebino nam je pravkar vestno in pregledno predstavil njegov sedanji glavni urednik, prof. dr. Franc Lovrenčak, najbrž ni nikakršen pomembnejši mejnik v življenju in poslanstvu našega osrednjega stanovskega znanstvenoraziskovalnega in strokovnega glasila. Pa vendar se nam ob njegovem častitljivem jubileju ponuja priložnost, da na kratko, s skopimi obrisi in preprostimi zaznavami preletimo njegovo vlogo in njegov pomen v razvoju slovenske geografije, ki je ena izmed tradicionalnih in osrednjih nacionalnih znanstvenih disciplin.

Z nastankom slovenske univerze pred osemdesetimi leti je dobila tudi naša geografija samostojno stolico v okviru tedanje filozofske fakultete. Z nastankom Geografskega društva leta 1922, predvsem pa z zagnano raziskovalno dejavnostjo mlajše generacije geografov in študentov geografije pa z njihovim vznesenim, a razsodnim vizionarstvom so vzkalile pobude, zahteve in premočrtne potrebe po ustanovitvi in izdajanju lastnega strokovnega časopisa, kakršnega so tedaj imeli v novonastali državi – Jugoslaviji, samo srbski geografi (Glasnik Srpskog Geografskog Društva).

Osrednja, najbolj dejavna in prizadevna skupina članov Geografskega društva na ljubljanski univerzi, ki so jo sestavljali Franjo Baš, dr. Valter Bohinec, Ivan Rakovec, Ivo Rubić in Roman Savnik, se je na svoji strokovni ekskurziji v Kamniške Alpe zaustavila na Zgornjem Jezerskem in prenočila v Kazini pri Muriju. Naslednjega dne, 1. julija 1923. leta so po dolgi in vsebinsko raznovrstni ter bogati razpravi, ki je zajemala domala celostni program razvoja slovenske geografije in njeno vlogo v vsakdanjem življenju, ustanovili interni petčlanski Geografski klub, in si začrtali okvirni program svojega prihodnjega dela. Med drugim so se obvezali, da bodo »... najkasneje v treh letih opravili diplomske izpite in doktorat...« (Bohinec in Savnik 1972, str. 163). Njihova skupna in osrednja pa je postala tudi skrb za ustanovitev in izdajanje slovenske geografske revije, ki se bo imenovala »Geografski vestnik«. Dogovorili so se, da bo njegovo glavno uredništvo prevzel in vodil dr. Valter Bohinec (od leta 1921 do 1922 je bil pomožni, med letoma 1922 in 1926 pa redni asistent na Geografskem inštitutu ljubljanske Filozofske fakultete), njegova pomočnika – sourednika pa bosta Roman Savnik in Ivo Rubić; slednji naj bi približal slovensko geografsko revijo hrvaškim geografom, ki tudi še niso imeli svojega strokovnega glasila (Bohinec in Savnik 1972, str. 163–164). Tedaj so ustanovili tudi tiskovni sklad, v katerega so člani Kluba vplačevali del svojih avtorskih honorarjev, ki so jih dobivali za objavljene prispevke v dnevnem časopisju in drugod. In dve leti kasneje, 15. junija 1925 je izšla prva dvojna številka prvega letnika Geografskega vestnika, časopisa za geografijo in sorodne vede. Natisnila ga je Tiskarna Brata Rodé in Matinčič v Celju, in sicer v nakladi 400 izvodov. Nanj pa se niso naročili samo številni stanovski kolegi, temveč je postal Geografski vestnik dragoceno in vsestransko uporabno strokovno čtivo na mizah številnih slovenskih kulturnikov, izobražencev, tehnikov in najrazličnejših drugih slojev prebivalstva v Sloveniji, zamejstvu in v tujini. S temi, pa čeprav za marsikoga suhoparnimi, pa vendarle osnovnimi dejstvi, ki so neposredno vgrajena v temelje našega najstarejšega in osrednjega društvenega strokovnega glasila, sem želel samo opozoriti na pomen in vlogo, moč in posledice dejavnosti neformalnih skupin ali posameznikov, ki so s svojim zagnanim, pogumnim in preudarnim delom, prepojenim z ljubeznijo do stroke, slovenske zemlje in njenega človeka, postavljali in utrjevali temelje sodobni slovenski geografski misli ter njenemu občeveljavnemu poslanstvu v vsakdanjem življenju našega naroda.